

Ulisa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi

Ulisa: Journal of International Studies

Cilt 3, Sayı, 1 - Volume 3, Number 1

Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Türkiye'nin Makroekonomik Dengelerine Etkisi

Mehtap KUTLU*

ÖZ

Türkiye'nin Suriyelilere kapı açmasıyla başlayan süreç demografik yapıyı, eğitim oranını, işsizlik oranını, eğitim dokusunu verilerin de desteklediği üzere önemli bir şekilde değiştirmiştir. Türkiye'deki mevcut ekonomik sıkıntılar da göz önünde bulundurulduğunda söz konusu süreç oldukça çetin ve yorucudur. Türkiye bu konuda az zamanda çok mesafe kaydetmiş olup dünyada benzeri az rastlanır böylesi bir göç sınavını en iyi şekilde vermenin gayreti içerisinde ve takdiri hak etmektedir.

Suriyeli göçmenlerle Tarihinin en büyük göç sınavını veren Türkiye, göç sonucu ortaya çıkan negatiflikleri azaltacak fırsatları maksimize edecek politikaları belirleyip geç kalınmadan çeşitli alanlarda önlem almalıdır. Bu çalışmada temel istatistiksel veriler ve ülkemizin makroekonomik dinamikleri göz önünde bulundurularak, Ülkemizdeki sayısı 2018 Ağustos itibarıyla 3.6 milyon kişiyi bulan Suriyeli nüfusunun Ülkemiz ekonomisi açısından tehdit oluşturabilecek unsurların tespiti ve avantaja dönüştürmenin yolları irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Geçici Koruma, Suriyeli, Mülteci, Göç Ekonomisi, Ekonomik Entegrasyon, Makroekonominin Dinamikleri, İşsizlik

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Göç Politikaları ve Araştırmaları Yüksek Lisans Öğrencisi, m.eroglu_06@hotmail.com

Effects of Syrian Refugees in Turkey on Macroeconomic Balance of Turkey

ABSTRACT

Process that began with migration of Syrians to Turkey has changed in a significant way to demographic structure, training rate, unemployment rate and the training structure of Turkey as can be seen with the data. When the current economic difficulties in Turkey are also taken into consideration this process is quite difficult and tiring. Turkey has covered a lot of ground for this subject in a short time period and tries to be successful in this migration issue that is rare in the world and accordingly deserves credit.

Turkey that gives migration account of itself in its history with Syrian refugees should determine policies that will maximize opportunities and will reduce migration resulting negative outputs and should take actions without any delay. In this study, basic statistical data and macroeconomic dynamics of our country are taken into consideration and factors for the Syrian population that is 3.6 million people as of August 2018 which may be a thread for economy of our country will be identified and the ways of transforming them into advantages will be examined.

Keywords: Syrian refugees, Migration economy, Economic integration, Dynamics of macroeconomy, Unemployment

Giriş

Göç hareketleri; toplumsal, ekonomik, siyasi, kültürel ve benzer nedenlerle yüzyıllardan bu yana vardır ve olmaya da devam edecektir. Göç, gönüllü veya zorunlu göç olarak temelde iki sebeple gerçekleşebilir. Ancak hangi sebeple olursa olsun, göç edenleri ve toplumları sosyal, siyasi ve ekonomik açıdan etkileyen bir mesele olduğundan birçok akademik disiplinin ele alması ve doğru politikalarla toplumsal dengeyi gözeterek iyi ve dikkatli yönetilmesi gereken bir olgudur. Çünkü göç sadece göç alan devletleri değil küreselleşmenin hissedildiği ve göçün yoğun olduğu coğrafyalarda en önemli gündem maddelerinden biridir ve işte bu yüzden de herkesi ve her yapıyı ilgilendirir.

Betts'e göre², zorunlu Göç, 20. Yüzyılın ve 21. Yüzyılın ilk yılları için önemli bir özellik olmuştur. Siyasi zulüm, çatışmalar, doğal ya da insan kaynaklı afetler nedeniyle birçok kişi evlerinden kaçmak zorunda kalmıştır. Dünya Bankası verilerine göre³ Dünyada göçmen nüfusu toplam nüfusun %3.3' üne ulaşmıştır. 15 Mart 2011 tarihinde, Suriye'de patlak veren kaos ortamı ve kriz dünyanın en büyük nüfus hareketi ve mülteci hareketlerinden birine neden olmuş ve dört milyona yakın insanı sığınmacı haline getirmiştir. Sürecin uzaması ile mülteciler göç ettikleri ülkelerde siyasi, ekonomik, sosyal ve güvenlik konularında etkiler yaratmaya başlamıştır. Suriyeli nüfusunun en önemli bölümünü Türkiye kabul ettiğinden bu durum ülkemiz için diğer ülkelere nazaran daha fazla üstüne düşülmesi gereken araştırmalara ve politikalara gebe bir ortam hazırlamaktadır.

Türkiye, 29.04.2011 tarihinden itibaren Suriyeli vatandaşların sınırdan içeri alınarak Hataş'da bir spor salonunda geçici konaklama ve gıda ihtiyaçlarını karşılanması suretiyle ilk göç hareketini yönetmeye başlamıştır. Human Rights Watch 2017 Raporuna göre 2016 yılı itibariyle 6 milyon kişi yerinden olmuş binlerce kişi hayatını kaybetmiştir. ⁴ Suriyeli mültecilerin çoğu Ürdün, Lübnan ve Türkiye'de olup yalnızca 1/3'ü Avrupa'da bulunmaktadır. Suriye'deki iç savaşla birlikte 80 milyar USD'lik tahribat olmuş yeni yapım maliyetinin ise 200 milyar USD olduğu hesaplanmıştır.

İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre⁵ ; Türkiye'de ilk başta 100 bin kişi olarak tahmin edilen Suriyeli mülteci sayısı 2011 Nisan ayından bugüne 22/11/2018 itibariyle 3.6 milyon kişi sayısına ulaşmıştır. Bu kişilerin yalnız 157 bini kamplarda yaşamakta ve kalan nüfus bazı illerimizde ağırlıklı olmak üzere Türkiye'nin farklı noktalarına dağılmıştır. Türkiye nüfusunun neredeyse %4 üne karşılık gelen bu sayı halihazırda birçok entegrasyon

² Betts, A., Gill, L., ve Milner, J. (2017) *Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği*, Çev. Özgün Emre Koç, İstanbul: BMMYK İKÜ Yayınevi.

³ The World Bank Data International migrantstock (% of population), 2008. <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.TOTL.ZS?end=2015&start=1960> (Erişim Tarihi: 29.11.2018).

⁴ <https://www.hrw.org/world-report/2017/country-chapters/syria>. Erişim Tarihi:29.11.2018

⁵ http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi:29.11.2018)

argümanını gündeme getirmektedir. Türkiye gelişmekte olan bir ülke olduğundan ve hala ekonomik bakımdan sorunlar yaşayan bir ülke konumunda bulunduğundan mevcut sorunların büyümesi ve kriz haline gelmemesi için ekonomik açıdan teşhis ve çözüm önerilerinin isabetli yapılması ihtiyacı doğmuştur.

Demografik yapımızın gelişimi incelendiğinde salt nüfusumuzun yaşlandığı Suriyeli nüfus ile birlikte ise yaş ortalamasının düştüğü söylenebilir. Önümüzdeki dönemlerde emekli nüfusun artacağından yola çıkarak Suriyeliler Türkiye işçi hayatına bir nevi taze kan sağlayabilir. Tıpkı yaşlanan Almanya nüfusuna Türk vatandaşlarının ilaç gibi gelerek çalışan kesim olarak sanayilerinde atılımlar ve üretimlerin artmasında lokomotif işgücü görevi yaptığı gibi.

Ülkemizdeki Suriyeliler ile birlikte işsiz sayısı 5 milyonu bulmakta ve işsizlik oranı artmaktadır. Diğer bir yandan İŞKUR istihdam araştırmalarında Türkiye genelinde farklı meslekte 198 bin 582 kişilik açık iş bulunmaktadır. Her 5 işverenden biri işe uygun eleman bulamamaktadır. Bu yönde Suriyelilere verilecek mesleki eğitim ve yönlendirmelerle boş kalan işçi pozisyonları kompanse edilebilir bu da Ülkemiz için büyük bir fırsattır.

Keynesyen ekonomi modelinde; Gayri Safi Milli Gelir = Yurtiçi tüketim + Yurtiçi yatırım + Devlet harcaması + (ihracat - ithalat) tır. Yani; $GSMH = Y = C + I + G + (X - M)$ dir. Suriyelilerin yaptıkları harcama "C" kaleminde yani "tüketim" kaleminde bir artışa neden olur. Benzer şekilde açılan firma ve işletmeler de "I" kaleminde yani "yatırım" kaleminde artışa neden olmaktadır. Devletin Suriyeliler için yaptığı harcamalar da "G" yani "devlet harcamaları" kaleminde karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir yandan Suriyeli İş adamlarının Orta Doğu'daki bağlantılarını kullanarak ülkemizin dış ticaretini artırdığı Suriyeli tüccarların Türk mallarını, kendi iş bağlantıları üzerinden Ortadoğu pazarına ulaştırmaları, Suriye krizinin sınır illerinin ihracatı üzerinde yarattığı olumsuz etkinin azalmasını sağlamaktadır. Son yıllardaki yabancı ortaklı işletmelerin büyük kısmının Suriyeli girişimciler tarafından kurulduğu ve ekonomiye bu noktada da katkıda bulunulduğu görülmektedir. Bu durum söz konusu basit ekonomi modellemesinde yatırımlar kaleminde avantaj sağlamaktadır. Ayrıca yeni istihdam olanakları da sağladığından olumlu değerlendirilmektedir. Suriye'de hayatın normal hale gelmesi ile oluşabilecek fırsatlar yurt dışı müteahhitlik hizmetleri ve Suriye'de yapılacak yatırımlar gibi ekonomik hamleler (X-M) kalemini dolayısıyla ekonomiyi olumlu etkileyecektir.

Türkiye'nin Suriyelilere kapı açmasıyla başlayan süreç demografik yapıyı, eğitim oranını, işsizlik oranını, eğitim dokusunu verilerin de desteklediği üzere önemli bir şekilde değiştirmiştir.

Türkiye'deki mevcut ekonomik sıkıntılar da göz önünde bulundurulduğunda söz konusu süreç oldukça çetin ve yorucudur. Her alanda olduğu gibi ekonomik alanda da entegrasyon sorunları ortaya çıkmış ancak toplumun büyük bir kesimi birlikte yaşamın getirdiği sonuçlardan beklenildiği kadar olumsuz etkilenmemiştir. Suriyeliler açısından bakıldığında ise mevcut politikaların ve yasal mevzuatın yetersiz kaldığı anlaşılmakta buna rağmen, bu yöndeki çalışma ve güncellemelerin de hız kesmeden devam ettiği görülmektedir. Türkiye bu konuda az zamanda çok mesafe kaydetmiş olup dünyada benzeri az rastlanır böylesi bir göç sınavını en iyi şekilde vermenin gayreti içerisinde ve takdiri hak etmektedir.

Bir ülkenin gelişmişlik seviyesi göç eden kitleden ne kadar etkileneceğini belirler. Yani gelişmişlik seviyesi arttıkça olumsuz etkilenme de azalır. Türkiye genel ekonomi dinamikleri ne kadar iyi olursa negatif etkilenme de daha az olacaktır.

Suriyelilerin özellikle yoğun bulunduğu illerimizde araştırmalar yapıp analiz edilerek özelden genele bir politika uygulanmalı, yerel yönetimlerin bu konuda çok aktif ve çözüm odaklı çalışmalıdır. Tehdit görünen durumların fırsata çevrilmesi için bürokratik ve akademik çalışmaların sürekliliğinin sağlanması sağlıklı veriler ışığında aksiyonların ivedi bir şekilde alınması gerekmektedir.

Bu çalışmada Türkiye'deki Suriyelilerin başta işgücü piyasası olmak üzere Türkiye'nin makroekonomik dengelerine etkileri ele alınıp mülteci krizinin güçlü ve zayıf yönleri belirlenerek zayıf yönlerin güçlü yönlere dönüştürecek politikaların geliştirilmesi ve olası tehditleri ortadan kaldırarak güçlü yönlerin pekiştirilerek fırsatlara dönüştürülebilme için halktan, bürokrasiye; politikacıdan eğitimciye herkesin sorumluluklarını hatırlatmak amaçlanmıştır. Çalışmada konular daha önce yapılmış saha çalışmaları, genel ve karşılaştırmalı istatistikler ışığında ele alınıp analiz edilerek, geneli kapsayan bir öngörü ile irdelenecek olup hala birçok alanda yeterli verilerin ve istatistiklerin olmayışı ise tartışmanın bu açıdan sınırlı kalmasına neden olmuştur. Bu çalışmanın diğer literatürdeki çalışmalardan farkı diğerlerinin aksine uzun vadede makroekonomik dengeler iyi yönetilirse avantaj çıkarımının ağırlıklı olmasıdır. Çalışmayı özgün kılan da bu iddiadır. Makroekonomik dengelerinin her biri aynı zamanda başka araştırmaların temel konusu olabilecekte mahiyette derinlik içermektedir.

Türkiye'deki Suriyelilerin Çalışma Statüsünün Hukuki Dayanağı ve Geçici Koruma

Suriye vatandaşlarının 29.04.2011 tarihi itibarıyla sınırdan içeri alınarak geçici konaklama ve gıda ihtiyaçları sağlanmasıyla "misafir statüsü" verilmiştir. Türkiye'nin yüz yüze geldiği beklenenden öte bir kitlesel akın olduğundan alınan tedbir ve önlemler geliştirilerek bir çalışma yürütülmüş, bu çalışma süreci sonunda 30.03.2012 tarihinde "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge" İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulmuştur. Bu yönergenin ruhunu insan haklarının asgari şartlarının sağlanması ve zulümden kaçan kitlenin bu riske tekrar gönderilmeyip acil koruma ihtiyacını karşılamak üzerine kurulan "geçici koruma statüsü" oluşturmaktadır. Mevcut mevzuatımızda kanuni düzeyde yer almayan geçici koruma rejimi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun "Geçici Koruma" başlıklı 91. Maddesinde, şu şekilde tanımlanmaktadır:

"(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir"⁽¹⁾⁶

Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91'inci maddesine istinaden geçici korumaya ilişkin yönetmelik çalışmaları sonucu 13/10/2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği çıkartılmıştır. Şu anki statü halen geçici korumadır. Bu yönetmeliğin iş piyasasına erişim hizmetlerini içeren maddesine yönelik son düzenleme Şubat 2016'da Başbakanlık genelgesiyle yürürlüğe girmiştir. Buna göre Suriyeli sığınmacılar, geçici kimlik belgelerinin düzenlenmesinden 6 ay sonra ve sadece ikamet ettikleri illerde çalışma izni için başvurma hakkı elde etmiştir. Bu tarihe kadar çalışanlar ise kayıtdışı çalışan sayılmaktadır. Firmalara uygulanan istihdam kotası %10'dur ancak işletmeler ilgili işe herhangi bir Türk işçi bulamadığını belgelerse bu kota uygulanmamaktadır.

⁶ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> Erişim tarihi:29.11.2018

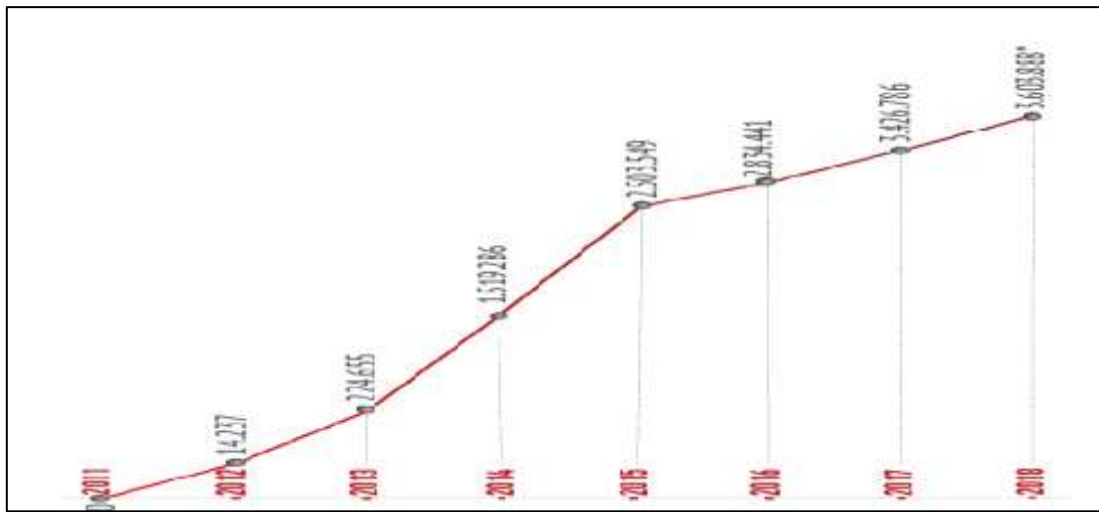
Türkiye Nüfusunun ve Suriyeli Sığınmacıların Demografik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Suriyeli Sığınmacıların Türkiye Makro Ekonomisine etkilerini değerlendirmek için mevcut durumdaki Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin varlığını ve demografik özelliklerini iyi analiz etmek gerekmektedir. Göç idaresi verilerine bakıldığında 2012 yılında 14.237 kişi olan Suriyeli Sığınmacı sayısının 2017 yılında 3.049.879 iken 2018 Kasım ayında 3.603.888 kişiye ulaştığı görülmektedir. Bu sayı Türkiye nüfusunun yaklaşık %4’ünü oluşturmaktadır.

NÜFUSUN YAŞ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI (2018)				
Yaş Grubu	SURIYELİ SİĞINMACILAR		TÜRKİYE	
	Nüfus	Nüfus Yüzdesi	Nüfus	Nüfus Yüzdesi
0-14	1.135.316	%37.22	18.925.782	%23.71
15-64	1.853.500	%60.77	54.237.586	%67.98
65+	61.063	2%	6.651.503	%8.33
Toplam Nüfus	3.049.879		79.814.871	

Tablo 1. Suriyeli Sığınmacıların ve Türk Nüfusunun Yaş Yapısı (Kaynak: Göç İdaresi⁷)

Tabloda görüldüğü gibi 0-14 yaş grubundaki sığınmacıların oranı %37.22’dir. Zorunlu eğitim yaşı olan 18 yaş ve altındaki grup olarak değerlendirildiğinde rakam %45 civarında olmaktadır.

Şekil 1. Yıllara Göre Türkiye’deki Suriyeliler (Kaynak: Göç İdaresi)

⁷ www.goc.gov.tr adresinden 02.03.2018 ve 30.11.2018 tarihlerinde erişildi.

Suriyeli sığınmacıların yarısının eğitim çağındadır, çalışma grubundaki nüfusun ise %60 olduğu görülmektedir. Türkiye için tabloya bakıldığında yaşlı nüfusun Suriyelilere göreceli olarak daha fazla olduğu buna karşın 15 yaş altı çocuk nüfus oranımızın ise Suriyeli sığınmacılara nazaran daha düşük olduğu yorumu yapılabilmektedir. Bu kombinasyon birlikte düşünüldüğünde salt nüfusumuzun yaşlandığı Suriyeli nüfus ile birlikte ise yaş ortalamasının düştüğü söylenebilir. Özellikle çocuk teşvikleriyle gündeme gelen devlet politikalarının yaslandığı plan, önümüzdeki 20 yıl içinde emekli nüfusun artıp sigorta havuz sisteminde çalışan nüfustan yeterince prim toplayamama ve devletin emekli maaşları için gerekli fonu da elde edememe gibi sonuç çıkabileceği düşüncesidir. Suriyeliler bu noktada Türkiye'ye taze kan olarak değerlendirilebilir. Kaldı ki Almanya-Türkiye arasında yıllar önce imzalanan işçi anlaşması buna benzer bir durumdan esinlenmiştir. Yaşlanan Almanya nüfusuna Türk vatandaşları ilaç gibi gelmiş çalışan kesim olarak sanayilerinde atılımlar ve üretimlerin artmasında lokomotif işgücü görevi yapmıştır. Günümüzde sanayide Türkler işçi pozisyonunda hala önemli bir ittirici kuvvet olarak çalışmaktadır. Türkiye'nin göç veren ülke konumundan göç alan ülke konumuna gelmesi ümit verici olarak değerlendirilebilir. Ekonomideki en önemli göstergeler arasında yer alan işsizlik bakımından konuya yaklaşıldığında ilk analiz edilmesi gereken gösterge nüfus yapısıdır. Bu noktada yaş, cinsiyet, nüfusun eğitim düzeyi gibi nitelikler asıl belirleyici unsurlardır.

Suriyeli Mültecilerin İşgücü Nitelikleri ve Türkiye'de Mevcut İstihdam Durumu

AFAD 2014 verilerine göre Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin %34,8'i ilkökul mezundur, üniversite ve üzeri eğitimi olanların oranı ise sadece %8,7'dir. Erkeklerin %80 i meslek sahibi iken kadınların sadece %10'luk bir kısmının mesleği bulunmaktadır. Kadınların %50'si savaş öncesi ev hanımı olduğunu bildirmektedir. Kadın nüfusuna bakıldığında eğitim düzeyinin de işgücü niteliğinin de oldukça düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. AFAD verilerine göre Türkiye'de yaşayan 16 yaş üzeri Suriyelilerin %26'sı ilkökul mezundur, üniversite ve üzeri eğitimi olanların oranı ise sadece %8,4'tür. Okur-yazar olmayanların oranı ise %23'tür.⁸

Erkeklerin %80 i meslek sahibi iken kadınların sadece %10'luk bir kısmının mesleği bulunmaktadır. Kadınların %50'si savaş öncesi ev hanımı olduğunu bildirmektedir. Kadın nüfusuna bakıldığında eğitim düzeyinin de işgücü niteliğinin de oldukça düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Daha çok temizlik, çocuk bakımı gibi işlerde çalıştıkları görülmektedir.

⁸ AFAD Türkiyedeki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması, Ankara 2017 <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a-Turkiye-deki-Suriyelilerin-Demografik-Gorunumu-Yasam-Kosullari-ve-Gelecek-Beklentilerine-Yonelik-Saha-Arastirmasi-2017.pdf> Erişim:30.11.2018

Ağustos 2017 TÜİK istatistiklerine göre Türkiye nüfusunun 15 yaş ve üzeri olan kısmı yaklaşık 60 milyon kişidir. Bu nüfus aynı zamanda potansiyel işgücünü oluşturmaktadır. Bu sayının yaklaşık 31 milyonluk kısmı ise istihdam edilenler ile işsizlerin oluşturduğu işgücü kapsamındadır. İstihdam kapsamında 28.8 milyon kişi bulunmakta olup kalan 3.7 milyon kişi işsizdir. Suriyelilere gelindiğinde ise yaklaşık 3 milyon olan nüfusun 800.000-1.000.000 aralığında bir miktarı çalışma hayatındadır. Çalışma izni olan Suriyelilerin sayısı ise 15.000 civarında olup bir hayli azdır.

Emek piyasasının en önemli parametrelerinden biri olan işsizlik oranı ele alındığında; Ülkemizdeki Suriyeliler ile birlikte İşsiz sayısı 4.900.000'e çıkmakta ve toplam işgücü de 32.781.000 kişi olarak hesaplanırken nihayetinde **işsizlik oranı ise %15'i bulmaktadır.**

Ülkemizde İstihdam edilen yaklaşık 29 milyondan %53 ü hizmet; %20 tarım; %19 sanayi; %7.5 inşaat sektöründe çalışmaktadır.(TUIK 2017-Kasım 2016 verileri) Yine TÜİK verilerine göre tablonun da desteklediği gibi kayıt dışı istihdamın kayda değer olması dikkat çekmektedir Özellikle tarımdan sonra sırasıyla inşaat-hizmet-otel ve restoran kayıt dışılığında başı çeken sektörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayıt dışılığın Suriyeliler cephesinde ise bu denli fazla olmasının bir nedeni de Suriyeli mültecilerin çalışmalarına dair usul ve esasları belirleyen Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmeliğin Bakanlar Kurulunca 15.Ocak 2016 tarihi gibi yakın bir tarihte yayımlanmış olmasıdır. Yakın bir tarihte olmasının yanı sıra işverenlerce kota uygulanmasına (%10) yönelik madde ve en fazla çalışma izninin 1 yıl ile sınırlandırılmasıdır. Bu yüzden de çoğu Suriyeli tarım, inşaat, tekstil gibi sektörlerde kayıt dışı çalışmaktadır. Çalışılan sektörlerde uzun saatler ve güvencesiz bir şekilde düşük maaşla istihdam edilmektedirler. Bir anket çalışmasına göre çalışanların ortalama aldıkları ücret: Hatay'da günlük 5.6 TL, Urfa'da günlük 14 TL, Gaziantep'de ise aylık 406 TL olup Türkiye genelinde ortalama aylık maaşları ise yaklaşık 1000 TL civarındadır. (Syrian Refugees, 2015) Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin yasal olarak çalışan kısmı %33 sanayi, %19 hizmetler, %4 inşaat ve %44 diğer sektörlerde çalışmaktadır.

Bazı işverenler için Suriye Sığınmacıların varlığı "ucuz işgücü" bakımından bir avantaj olarak görülmüştür ve başta inşaat sektörü olmak üzere Türk çalışanların bir bölümünün aldıkları işleri Suriyelilere yaptırarak yeni bir "taşeronluk" yapısı oluşturmaları sıklıkla karşılaşılan olaylar olmuştur.⁹

Ülkemizin işgücü piyasasına Suriyelilerin etkilerini değerlendirmek için işgücünü niteliğe göre analiz etmekte fayda vardır. Özellikle göçmen nüfusunun eğitim düzeyi işgücünün niteliği hakkındaki en önemli göstergedir.

⁹ Erdoğan, M.M.; Ünver, C. (2015) Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri, (TİSK), Ankara.

Eğitim Durumu (6 yaş ve üzeri)	Yüzdesi (%)
Okuryazar değil	15,4
Okuryazar	7,4
İlkokul	34,8
Ortaokul	22,1
Lise	11,5
Üniversite ve üzeri	8,7

Tablo 2. Eğitim Durumu (Kaynak: AFAD)

AFAD'ın 2014 yılında 3689 kişi ile yaptığı anket çalışmasının sonuçlarına göre kamp dışında yaşayan Suriyelilerin yarısının mesleğinin olmadığı görülmüştür. (Kadınlarda meslek sahibi olma oranı %10 iken erkeklerde %80) Kadınların %50 si savaş öncesi ülkesinde ev hanımı olarak hayatlarını sürdürdüklerini ifade etmiştir. Mesleki değerlendirmede ise kadınların %3 ile en yüksek meslek grubunu öğretmenlik oluşturmaktadır. Buradan yola çıkarak genel tabloya baktığımızda karşımızda daha çok eğitim düzeyi düşük ve vasıfsız nitelendirebileceğimiz bir işgücü bulunmaktadır.

Meslek grubu	Erkek (%)	Kadın (%)	Toplam (%)
Mesleği olmayanlar	17,9	86,5	49,9
Diğer	22,1	4,0	13,6
Zanaatkar	16,8	1,6	9,7
El işçiliği	12,0	0,5	7,2
Tarım-Hayvancılık	6,1	0,9	3,7
Operatör	5,6	0,1	3,0
Yazar-Sanatçı	0,9	0	0,5

Tablo 4. Mesleki Durumu (Kamplarda yaşayanlar hariç) (Kaynak: AFAD (2014)).

AFAD 2014 araştırmasında ortaya çıktığı üzere eğitim ile istihdam iç içe geçmiş vaziyette olup eğitim maliyetlerine ülkemiz olarak fazla pay gideceği aşıkardır. %50'ye yakın olarak tespit edilen vasıfsız işgücü için mesleki eğitim verilerek krizin yönetilebilme imkanı değerlendirilmelidir. Eğitim seviyesi düşük, çalışma çağındaki nüfus için Türkçe dil kursları öncelikli olmak üzere mesleki eğitim kursları ve temel eğitimlere dair kurslar açılmalı böylece vasıfsız iş gücü kısa süreli ve yoğun bir şekilde eğitilerek yetenek yaş ve cinsiyetlerine göre

çeşitli sektörlerle yönlendirmek gerekmektedir. Bu bağlamda, bu zamana kadar 4200 meslek kursu açılmış 131.000 Suriyeli eğitim almıştır.¹⁰

Ancak bu noktada toplumsal hassasiyetlerin dikkate alınması ve Türk halkının çalışmayı tercih etmediği alanların tespit edilerek bu durumun yönetilmesi gerekmektedir. 2014 İŞKUR istihdam araştırmasında eleman temininde en çok güçlük çekilen meslekler arasında sırayla makineci (tekstil), satış danışmanı, beden işçisi, garson, kaynakçı, şoför, mobilyacı, güvenlik görevlisi, temizlik görevlisi ve muhasebeci mesleklerinin yer aldığı görülmektedir. Araştırma sonucuna göre Türkiye genelinde 2 bin 94 farklı meslekte 198 bin 582 kişilik açık iş bulunmaktadır. Her 5 işverenden biri işe uygun eleman bulamamaktadır.

Uluslararası Kuruluşlarca Desteklenen Mesleki Eğitim Projeleri

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin istihdamının desteklenmesi ve ekonomik entegrasyonun hızlanması adına son dönemde uluslararası örgütler öncülüğünde projelere imza atılmaktadır. Özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki illerde bulunan büyük çoğunluk için bir takım sosyal ve ekonomi projeler hayata geçirilmektedir. Bu kapsamda Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi (GAP BKİ) ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) işbirliği ile yüksek bütçeli eğitimler için ilk etapta 2 bin sığınmacıya eğitim verilmesi planlanıyor. 75 farklı sektörde verilecek eğitimlerle sığınmacıların hem kendileri için hem de ülke ekonomisine katkı sağlanması hedeflenmektedir.¹¹

Ayrıca FAO “Suriyeli Mülteciler ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Tarımsal Mesleki Eğitim Projesi” başlatmıştır. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü’nün (FAO) yeni projesi olan Türkiye’deki Suriyeli mülteciler ve ev sahibi topluluklar için başlattığı tarımsal mesleki eğitim projesinin amacı Adana, Mersin, Şanlıurfa, Gaziantep ve Isparta’yı kapsayan beş ilde beş ilde mesleki eğitim alacak 900 kişinin sürdürülebilir iş imkanlarına kavuşmasını sağlamak. Finansmanı BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından sağlanan 1.7 milyon dolarlık projede, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı birincil yürütücü paydaş, FAO ise uygulayıcı kuruluş olarak yer alıyor.¹²

Avrupa Birliği’nin 11,6 milyon Avro katkısıyla, 24 ay sürecek olan “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklar için İş Yaratma ve Girişimcilik Fırsatları” Projesi Şubat 2018’den bu yana ILO Türkiye Ofisi ve belirli faaliyetler için IOM ortaklığıyla yürütülmektedir. Proje’nin hükümet tarafında genel koordinasyonunu Çalışma ve Sosyal

¹⁰ <http://www.cumhuriyet.com.tr/> Erişim tarihi: 14.07.2016

¹¹ <https://www.mymemur.com.tr/suriyeli-siginmacilar-icin-mesleki-egitim-kurslari-protokolu-84767h.htm> Erişim :30.11.2018

¹² <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Haber/369/Fao-Suriyeli-Multeciler-Ve-Ev-Sahibi-Topluluklar-Icin-Tarimsal-Mesleki-Egitim-Projesi-Baslatiyor> Erişim:30.11.2018

Güvenlik Bakanlığı üstlenmiştir. Proje, Avrupa Birliği tarafından sağlanan fon ile gerçekleştirilmektedir.¹³ 2020 yılına kadar sürecektir. Projenin hükümet tarafında genel koordinasyonunu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı üstlenmiştir.

Suriyelilerin İşgücü Piyasasına Etkileri: Gaziantep-Adıyaman-Kilis Örneği

Suriyelilerin Ekonomiye ve istihdama etkilerine genel olarak bakıldığında risk ve fırsatların iç içe olduğu görülmektedir. Ekonomiye katkılarını bakarken ülkemiz ekonomi dinamiklerinin de iyi analiz edilmesi hayati önem taşımaktadır. Ekonominin en önemli göstergelerinden biri olan işsizlik noktasında Suriyelilerin ekonomiye etkisi değerlendirildiğinde Suriyeliler ile birlikte işsizlik oranının her ne kadar %15 civarına yükseldiği düşünülse de toplam nüfusa göre en fazla oranda mülteci barındıran illerimiz Gaziantep, Kilis ve Adıyaman illerinde göç sonrası işsizliğin düşmesi ve istihdam kapasitesindeki artış analiz edilerek diğer illerimize model olarak uygulanmaya değerdir.

İşsizlik konusunda Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 8 Mart 2014'de açıklanan verilere göre 2013 yılında hem iş piyasasını büyüten, yani işçi alımı yapan hem de aynı zamanda işsizliğin en fazla düştüğü il, Suriyeli sığınmacıların sayısının en yüksek olduğu Gaziantep, Adıyaman ve Kilis'tir. Bu durum ekonomi açısından Suriyeli sığınmacılardan kaynaklanan tüketim ve üretim cephesinde artışın olmasından ileri gelmektedir. Diğer yandan nüfus artışıyla yine doğrudan ilgili olarak ihtiyaç maddelerine olan talebin artması özellikle bazı illerde hayati pahalı hale getirmiştir. Bu nedenlerle Gaziantep ve Kilis gibi illerde enflasyon Türkiye ortalamasının üzerinde çıkmaktadır.¹⁴

Suriyelilerin ucuz işgücü olarak istihdam edilmesi Türkiye kamuoyunda olumsuz kanaate yol açmaktadır. Yapılan bir ankette (partizanlara göre) işimizi elimizden alıyorlar düşüncesi: %66.9 toplamda olmak üzere; AKP 63,6 CHP: 79.8 MHP: 69 HDP:62 (Global Türkiye toplum Trendleri Anketi 2016). Aynı ankette ekonomiye zarar veriyor fikri %76,8 çıkmıştır. AKP:70,7, CHP:95,4; HDP:70,4. Bu görüşlere rağmen bir yaklaşım da işgücü olarak olumlu katkı sağlayacaktır. Bunun oranı da yaklaşık %17'dir. Türk halkının %56 sı bu ankete göre suç ve olumsuz şartlarını getireceği kanaatinde olduğu anlaşılmaktadır.

Massey ve arkadaşlarına göre emek ile sermaye arasındaki içsel düalizm, bölünmüş bir işgücü piyasa yapısı biçiminde emek gücüne doğru genişler. İkincil sektörlerdeki düşük ücretler, istikrarsız koşullar ve hareketliliğe yönelik makul olanakların eksikliği ücretlerin daha yüksek, işlerin daha güvenli ve mesleki gelişim imkânının olduğu birincil, sermaye-yoğun sektörlerle

¹³ https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_380370/lang--tr/index.htm Erişim:30.11.2018

¹⁴ Oytun, O. ve Gündoğar, S. S. (2015) Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, Ankara: ORSAM-TESEV Rapor. S:21

çekilen yerli işçileri çekmeyi zorlaştırır. Ücretlerin daha yüksek, işlerin daha güvenli ve mesleki gelişim imkanının olduğu birincil sermaye yoğun sektörüne sürüklenen yerel işçileri düşük ücretlerin, istikrarsız koşulların ve değişkenliğe yönelik makul olanakların eksik olduğu ikincil sektöre çekmeyi zorlaştırır. İkincil sektörlerdeki talep eksikliğini doldurmak için, işverenler yüzlerini göçmenlere çevirirler.

Sınır illerimizde “işlerimizi elimizden alıyor” düşüncesi halk arasında yaygınken Gaziantep’te işsizlik oranında yıllara sari azalış görülmesi Massey’in görüşünü desteklemekte olup işsizlik oranını artırmadığını hatta bir şekilde azalttığını göstermektedir. Bunun kayıt dışı istihdamın çok yoğun olması ve aslında Türk haklarını kayıt dışılıktan kayıtlı istihdama itme etkisi yarattığından düşüncesinden kaynaklandığı yaygındır. Ayrıca ucuz işgücü olarak görülen Suriyeli mülteciler zamanla çalıştıkları işletmelerden diğer işletmelere transfer yoluyla ücretlerini artırmakta ve bu da uzun vadede ücretlerin dengeye gelmesini sağlayabilmektedir. Diğer bir yandan işletmeler açısından vasıfsız- ucuz işgücü istihdamı işletme maliyetlerini aşağı çekmekte karlılığı artırmaktadır. Durumu Türkiye genelinde incelemekten çok Suriyelilerin yoğunlaştığı illerde detaylı incelemeler ve raporlar hazırlamak bu açıdan önem arz etmektedir. Vasıfsız işgücünün işçi bulamayan sektörlerle kompanse edilmesi bu noktada fayda sağlayabilmektedir. Bu bağlamda bahsi geçen İŞKUR istihdam araştırmaları detaylandırılmalı ve devamlı hale gelmelidir.

2017 yılı İşgücü Piyasa Araştırmaları Raporu’na göre en büyük sorunlardan birisi nitelik ve beceri gerektiren sektörlerde eleman bulunamayışı olmuştur. Zor eleman bulunan mesleklerin başında makineci, garson ve satış danışmanlığı gelmektedir. Diğerleri: Oto bakım onarımcısı, muhasebeci, ahşap mobilya imalatçısı, akaryakıt satış elemanı, betonarme demircisi, CNC torna tezgâhı operatörü, elektrikçi, mermer işçisi, gaz altı kaynakçısı, İngilizce öğretmeni, endüstriyel otomasyon teknolojileri teknisyeni, hasta ve yaşlı bakım elemanı. Teminde güçlük çekilme nedenlerine bakıldığında; ilk sırayı yüzde 74,8 ile “Gerekli Beceriye/Niteliğe Sahip Eleman Bulunamaması”, 2. sırayı yüzde 59,6 ile “Yeterli İş Tecrübesine Sahip Eleman Bulunamaması”, 3. sırayı ise yüzde 47,7 ile “Bu Meslekte İşe Başvuru Yapılmaması” almaktadır.¹⁵ Bu verilerin analizi ve Suriyelilerin söz konusu açılara kompanse edilmesi durumunda büyük bir sorun fırsata dönüşmüş olacaktır.

Suriyelilerin bir kısmı Türkiye’de çeşitli küçük çaplı işletmeler de kurmuşlardır. 2011-2017 yılları arasında beri resmi olarak 6 bin 33 yeni şirket kuran Suriyeliler yaklaşık 334 milyon dolarlık yatırım yapmış bulunmaktadır. Günümüzde ise işletmelerin sayısı 10 bini aşmıştır..Suriyeliler, 2013’ten bu yana her yıl yeni şirket kuran yabancılar arasında birinci sırada yer almaktadır. Suriyeli KOBİ’ler ortalama 2 buçuk yıldır Türkiye’de faaliyet göstermektedir ve yıllık ortalama gelirleri 463 bin dolar olarak gerçekleşmektedir. İşletme sahibi Suriyelilerin

¹⁵ www.iskur.gov.tr Erişim:01.05.2017

yüzde 67'si üniversite mezunudur. Türkiye genelindeki Suriyelilerin yüzde 10 olan üniversite oranı dikkate alındığında işletme sahiplerinde eğitim düzeyinin yüksek olduğu görülüyor. Suriyeli girişimciler ortalama 9,4 kişiyi toplamda da 100 bin kişiyi istihdam ediyor. Çalışanlarının çoğu daha önce kayıt dışı olarak çalıştığını ifade ediyor.¹⁶

Makro Ekonomik Dengeler Ve Suriyeliler

En temel makro ekonomi modellerinden biri olan Keynesyen Ekonomi modelinde yani Dört Kesimli Açık Bir Ekonomi'de:

Gayri Safi Milli Gelir = Yurtiçi tüketim + Yurtiçi yatırım + Devlet harcaması + (ihracat - ithalat) tır. Yani; GSMH = Y=C+I+G+ (X-M)'dir.

Konuya Suriyeliler açısından baktığımızda ülkemizdeki Suriyelilerin yaptıkları harcama "C" kaleminde yani "tüketim" kaleminde bir artışa neden olur. Benzer şekilde açılan firma ve işletmeler de "I" kaleminde yani "yatırım" kaleminde bir artışa neden olmaktadır. Devletin Suriyeliler için yaptığı harcamalar da "G" yani "devlet harcamaları" kaleminde karşımıza çıkmaktadır ki Maliye Bakanı Naci AĞBAL' ın AFAD bütçesinden harcanan tutarın yaklaşık 36 milyar USD olduğunu açıklamıştır. Diğer bir yandan Suriyeli İş adamlarının Orta Doğu'daki bağlantılarını kullanarak ülkemizin dış ticaret hacmini artırdığı Suriyeli tüccarların Türk mallarını, kendi iş bağlantıları üzerinden Ortadoğu pazarına ulaştırmaları, Suriye krizinin sınır illerinin ihracatı üzerinde yarattığı olumsuz etkinin azalmasını sağlamaktadır. Suriye'de hayatın normal hale gelmesi ile oluşabilecek fırsatlar yurt dışı müteahhitlik hizmetleri ve Suriye'de yapılacak yatırımlar gibi ekonomik hamleler (X-M) kaleminde de artı etki yaratacak olup yine Gayri Safi Milli Hasıla kaleminde olumlu etkiler ortaya çıkaracaktır.

Yıllar	MENA ülkeleri (Tüm Ortadoğu)	Suriye	Toplam İhracat
2006	16.3 milyar TL	876 milyon TL	85 milyar USD
2011	47 milyar TL	2.6 milyar TL	134 milyar USD
2015	84 milyar TL	4.1 milyar TL	143 milyar USD

Tablo 5. Türkiye'nin Ortadoğu ve Suriye ile İhracat Hacmi (2011, 2015, 2016) (Kaynak: TÜİK)

Tablodan anlaşıldığı üzere 2006 yılından 2015 yılına yaklaşık 70 milyar TL Ortadoğu ülkelerine ihracatımız artmıştır. Suriye'ye bakıldığında da rakamın 5 katına çıktığı görülmektedir. Ülkemizi ihracat rakamlarının da orantılı olarak benzer şekilde arttığını

¹⁶ <https://www.cnnturk.com/> Erişim:01.05.2017

söylemek ve MENA ülkelerinde etkinliğimizin artmasıyla ihracat rakamlarının da lehimize kayda değer artış sağladığını söylemek mümkündür.

Türkiye'deki Suriyeliler Ülkemiz Makroekonomisi İçin Kriz Mi Fırsat Mı?

Pozitif Bakış Açısı

- Ucuz işgücü ekonomiyi besleyebilir.
- Doyurulamayan sektörlerin istihdam açısından işçi talebi karşılanabilir.
- Kayıt dışı çalışma oranları Gaziantep-Kilis örneğinde olduğu gibi azalarak işsizlik rakamları düşebilir.
- AB ile uluslararası ilişkilerde Türkiye'nin masadaki etkinliğini kuvvetlendirebilir.
- Suriyelilerin nüfus yapısı itibariyle daha genç olması yaş ortalaması giderek yükselen ve yaşlanan ülkemizi uzun vadede dinamik kılabilir.
- Suriyeli yatırımcılarca kurulan yeni işletmeler sermaye girişi ve istihdam olanakları yaratabilir.
- Orta Doğu ile ticari ilişkilerde Suriyeliler köprü vasıtası görebilir.
- Göçmen nüfusun yerli halka nazaran daha fazla risk alabilme özelliğinin bulunması girişimcilik ruhunu artırabilir.
- Suriyelilerin ülkemize getirdikleri bireysel sermayeler ülkemiz ekonomisine girmektedir. (Bir kişinin yaklaşık 1000 usd yanında getirdiğini varsayarsak yaklaşık 3 milyon Suriyeli'den ülkemiz ekonomisine 3 milyar usd girdiğini söylemek mümkün olabilir.)
- Suriyelilerin Bankalarda 2 milyar TL civarında mevduatı bulunmaktadır.
- Tarım ve el sanatları sektöründe kalifiye çalışan ihtiyacı karşılanabilir.
- Turizm sektöründe Arapça bilen personel olması sektöre avantaj sağlayabilir.

Negatif Bakış Açısı

- Dışlanmışlık duygularıyla suça eğilim yaşanabilir.
- Uzun vadede kaçakçılık gibi suçlar ortaya çıkabilir.
- Ülke ekonomisine halihazırda külfet yaratmakta iken, uzun vadede maliyetler daha da artabilir. Vergi yükümlülüğü bulunmaması ülkemiz vatandaşlarının ülkemizdeki Suriyelilerin maliyetlerini dolaylı olarak yüklenmesi sonucunu doğurmaktadır.
- Kalifiye mültecilerin vatandaşlığa alınması tartışmasında kalifiye nedir sorusu tam olarak çerçevesi belli değildir.

- Çalışma izinlerinin alınmasındaki maliyetten işverenler kaçınmakta bu da Suriyeli istihdamını güçleştirmektedir.
- Bir takım çalışma belgeleri Türkçe sıkıntısı nedeniyle alınamamaktadır. (Tehlikeli maddeler sertifikası, iş güvenliği sertifikası vb.)
- Suriyelilerin hala diplomada denklik belgesi sorunu yaşaması eğitimin önünde ciddi bir sıkıntı yaratmaktadır.
- Kayıt dışı işçi çalıştıran ve çalıştırmayan firmalar arasında rekabet sıkıntısı yaşanması ve uzun vadede işgücü piyasasının bozulabilme olasılığı bulunmaktadır.
- Turizm de istihdamın turistlere olumsuz etki bırakabileceği fikri ortaya çıkabilir.
- Anketlerde hiçbir şekilde Suriyeli işçi çalıştırmam diyenlerin %32 çıkması bir handikaptır ve ekonomik entegrasyonu güçleştiren bir etken olarak karşımıza çıkabilir.
- Halk endişelidir. Medyanın da etkisiyle çatışma yaratabilecek ortamlar oluşabilmekte, özellikle sınır illerimizde provoke olaylar yaşanmaktadır.
- Suriyelilerin bankacılık sektöründe bazı işlem kısıtlarının olması örneğin kredi taleplerinin karşılanamaması (Türkiye vatandaşı olanlar hariç) ekonomik entegrasyonu olumsuz etkilemektedir. Bu durum yatırımların ve genel itibarıyla ekonomik faaliyetlerin sektöre uğramasına neden olmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye'nin Suriyelilere kapı açmasıyla başlayan süreç demografik yapıyı, eğitim oranını, işsizlik oranını, eğitim dokusunu verilerin de desteklediği üzere önemli bir şekilde değiştirmiştir. Türkiye'deki mevcut ekonomik sıkıntılar da göz önünde bulundurulduğunda söz konusu süreç oldukça çetin ve yorucudur. Her alanda olduğu gibi ekonomik alanda da entegrasyon sorunları ortaya çıkmış ancak toplumun büyük bir kesimi birlikte yaşamın getirdiği sonuçlardan beklenildiği kadar olumsuz etkilenmemiştir. Suriyeliler açısından bakıldığında ise mevcut politikaların ve yasal mevzuatın yetersiz kaldığı anlaşılmakta buna rağmen, bu yöndeki çalışma ve güncellemelerin de hız kesmeden devam ettiği görülmektedir. Türkiye bu konuda az zamanda çok mesafe kaydetmiş olup dünyada benzeri az rastlanır böylesi bir göç sınavını en iyi şekilde vermenin gayreti içerisinde ve takdiri hak etmektedir.

2011 yılından bu yana ülkemizde olan Suriyelilerin artık geçici olarak görülmesi makul değildir. Geri dönüşler olsa dahi çoğunun ülkemizde kalacağı göz önünde bulundurularak politikalar bu yönde şekillenmelidir. Özellikle geçici koruma statüsünden çıkarılarak, hukuki statülerinin netleşmesi tabloyu biraz daha okunabilir bir hale getirebilir. Ülkemiz 1951 Mültecilerin Statüsünü Düzenleyen Cenevre Sözleşmesine coğrafi kısıtlılık şerhiyle taraf olmuştur. Yani sadece Avrupa'dan ülkemize gelen göçmenlere mülteci statüsü tanımlanabilir. Ülkemizin jeopolitik konumu gereği bu coğrafi kısıtlılık çok yerinde ve delinmemesi gereken bir

kuraldır. Ülkemizdeki Suriyelilerin her ne kadar mülteci olarak kabul edilmelerine yönelik ülkemiz ve kamuoyu üzerinde bir baskı oluşturulmaya çalışılsa da mültecilik ülkemizdeki ekonomik kamburu artırmaktan başka bir şey getirmeyecektir. Üç milyona yakın kişinin bakımını bir bebek gibi üstlenmek Türkiye'ye maliyetleri artıracaktır. Vatandaşlık tartışmalarına da kamuoyu önyargılı bakmakta olup vatandaşlığa geçirmenin kolay ve topluca olması da, riskli bir süreç olacaktır. Bu durumda vatandaşlık gündeme gelirse de vatandaşlığa alım süreci son derece seçici olmak zorundadır. Statünün netleşmesine yönelik kanun ve yasalar bir an önce yapılmalıdır, işgücü ve istihdam gibi sorunların da önüne ancak bu şekilde geçilebilir.

Ekonomi eğitimden, eğitim de dil eğitiminden bağımsız düşünülemez. İş hayatında ve sosyal hayatta en çok zorluğu Türkçe'yi kullanmada yaşayan Suriyelilerin dil eğitimine öncelik verilmeli bunla ilgili Devlet ile Sivil Toplum Kuruluşları ve iş dünyasının aktörleri birlikte hareket etmelidir.

Suriyelilere yönelik mesleki haritalandırma bir önce yapıp İŞKUR istihdam araştırmalarının da devamlılığı sağlanarak mevcut duruma Suriyelilerin kompanse edilmesi sağlanmalıdır. Eğitim durumlarının düşük ve daha çok kalifiye olmayan kişilerden oluştuğu göz önünde bulundurularak mesleki eğitim kurslarının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Çocuk işçiliğin yaygın olarak görülmesi büyük bir sorundur. Suriyelilerin %45'i 18 yaş altıdır bu yüzden çocukların okula gitmesi teşvik edilmeli hatta bu konuda taviz verilmemelidir.

Suriyelilerin istihdamında kayıt dışılığı engellemek için firmalara yaptırım uygulanabilir, diğer yandan Suriyeli istihdam eden işletmelere de vergi indirimi ve SGK prim desteği gibi teşviklerle işgücü piyasasında olumlu etkiler yaratılabilir.

Tüm bunların yanı sıra, OECD 2014 Ekonomi Raporu'nda da yer aldığı üzere bir ülkenin gelişmişlik seviyesi göç eden kitleden ne kadar etkileneceğini belirler. Yani gelişmişlik seviyesi arttıkça olumsuz etkilenme de azalır. Türkiye genel ekonomi dinamikleri ne kadar iyi olursa negatif etkilenme de daha az olur denilebilir.

Suriyelilerin özellikle yoğun bulunduğu illerimizde araştırmalar yapıp analiz edilerek özelden genele bir politika uygulanmalı, yerel yönetimlerin bu konuda çok aktif ve çözüm odaklı çalışması gerekmektedir.

Kaynakça

AFAD (2014) Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri: Kardeş topraklarında misafirlik. Ankara, 13Nisan tarihinde <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3931/xfiles/webformatisuriyedenturkiyeyenufushareketleri.pdf> (Erişim Tarihi: 26.12.2017).

Betts, A. (2017), *Zorunlu Göç ve Küresel Politika*, Çev. M. Türkaslan, Ankara: Hece Yayınları.

- Betts, A., Gill, L., ve Milner, J. (2017) *Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği*, Çev. Özgün Emre Koç, İstanbul: BMMYK İKÜ Yayınevi.
- CNN Turk Ekonomi, (Kasım,2017) Suriyeli Şirketlerin sayısı 10 bini geçti. <https://www.cnnturk.com/ekonomi/suriyeli-sirketlerin-sayisi-10-bin-gecti>(Erişim Tarihi: 18.11.2017).
- Demir, Ö. (2016) Crisis or Opportunity? Public Debate and Perception on Syrian Refugees in Turkey, *Turkish Migration* 2016 [selectedpapers;https://books.google.com.tr/books?id=VACVDQAAQBAJ&pg=PA124&dq=o%C4%9Fuzhan+%C3%96mer+Demir+Crisis+or+opportunity&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwj0uJm8MfYAhVJIOwKHAB1CwQ6AEIzAA#v=onepage&q=o%C4%9Fuzhan%20%C3%96mer%20Demir%20Crisis%20or%20opportunity&f=false](https://books.google.com.tr/books?id=VACVDQAAQBAJ&pg=PA124&dq=o%C4%9Fuzhan+%C3%96mer+Demir+Crisis+or+opportunity&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwj0uJm8MfYAhVJIOwKHAB1CwQ6AEIzAA#v=onepage&q=o%C4%9Fuzhan%20%C3%96mer%20Demir%20Crisis%20or%20opportunity&f=false), (Erişim Tarihi: 08.01.2018).
- documents.worldbank.org/curated/en/583841468185391586/pdf/102184-WP-P151079-Box394822B-PUBLIC-FINAL-TurkeysResponseToSyrianRefugees-eng-12-17-15.pdf Editör, 2017. Türk Toplumunu Mülteci Konusunda İyi Bir Sınav Veriyor 01 Kasım 2017 tarihinde <http://gocvakfi.org/turk-toplumu-multeci-konusunda/>(Erişim Tarihi: 26.12.2017).
- Duruel, M., (Haziran, 2017) “Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler”, *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 3, Sayı:2.
- Erdoğan, M.M.; Ünver, C. (2015) Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri, (TİSK), Ankara.
- Kaygısız, İ. (2017) *Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri*<http://docplayer.biz.tr/52635413-Dunyadan-agustos-2017-suriyeli-multecilerin-turkiye-igucu-piyasasina-etkileri-irfan-kaygisiz.html>(Erişim Tarihi: 23.04.2018).
- Koyuncu, Ahmet (2016) “Nimet mi? Külfet mi? Türkiye’nin Suriyeli Sığınmacıları ve Göç Ekonomisi Üzerine Bir Derkenar,” *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler*, Wald.
- Kuyumcu, İ. ve Kösematoğlu, H. (2017) The Impacts of The Syrian Refugees on Turkey’s Economy (2011-2016) 2:1<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/307136> (Erişim Tarihi: 24.04.2018).
- Marshall, Gordon (2005) *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. O. Akınbay, D. Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Massey, D., Arango, J., ve diğer. (2014) “Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirilmesi”, *Göç Dergisi* 1;1 s.11-46 <http://docplayer.biz.tr/12070639-Uluslararası-goc-kuramlarinin-bir-degerlendirmesi.html>(Erişim Tarihi: 23.04.2018).
- Oytun, O. ve Gündoğar, S. S. (2015) Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri, Ankara: ORSAM-TESEV Rapor.
- OECD, Migration Policy Debates (2014) *Is Migration Good for the Economy?* <https://www.oecd.org/migration/OECD%20Migration%20Policy%20Debates%20Numero%202.pdf>(Erişim Tarihi: 20.04.2018).

Öner, A. ve Ihlamur, G. (2016) Küreselleşme Çağında Göç, İstanbul: İletişim Yayınları.

Sağiroğlu, Z. (Tarihsiz) TheFundamentalParametres of Turkey's New Migration Policyand Management WithintheTerms of New LegislationPresented at Turkish Migration Conference 25-27 June, Charles University.

TC İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü web adresi, 2015. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Geçici Koruma,<http://www.goc.gov.tr/icerik6/yabancilar-ve-u-uluslararası-koruma-kanununda-gecici-koruma-409-558-1098-icerik>(Erişim Tarihi: 24.04.2018).

TEPAV, (2016) Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum<http://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/4044> (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

The Guardian, *The refugee crisis is a problem of poverty, not justmigration*, <https://www.theguardian.com/global-development/2016/jun/20/the-refugee-crisis-is-a-problem-of-poverty-not-just-migration>(Erişim Tarihi: 15.11.2017).

TÜİK ihracat istatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046 (Erişim Tarihi: 16.02.2018).

Türkiye İş Kurumu İnternet Şubesi, 2014 ve 2017 İstihdam Raporu <http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/kurumsalbilgi/raporlar.aspx>(Erişim Tarihi: 24.04.2018).

The World Bank Data International migrantstock (% of population),2008. <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.TOTL.ZS?end=2015&start=1960> (Erişim Tarihi: 29.11.2018).